Gemeente Amsterdam
Stadsarchief

AMSTERDAM MUSEUM

Persbericht

Meesterwerk Amsterdam
Hoe is de stad verbeeld in de 17de eeuw?

Tentoonstelling in het Stadsarchief Amsterdam in samenwerking met het Amsterdam Museum
6 november 2026 – 7 maart 2027

Amsterdam, 7 oktober 2026

Een Dam waar tussen alle grandeur vis wordt verkocht en goederen worden versjouwd. Een bekende Amsterdamse toren die door vier kunstenaars telkens anders wordt verbeeld. En details die laten zien dat een stadsgezicht lang niet altijd een letterlijke weergave van de werkelijkheid is. Wie inzoomt op het 17de-eeuwse Amsterdam ontdekt achter vertrouwde plekken verrassende keuzes en verhalen.

Het Amsterdam Museum en Stadsarchief Amsterdam brengen in *Meesterwerk Amsterdam. Hoe is de stad verbeeld in de 17de eeuw?* een uitzonderlijke verzameling stadsgezichten bijeen, waaronder werken die zelden of nooit voor publiek te zien zijn. Schilderijen, tekeningen en prenten uit de collecties van beide instellingen worden aangevuld met bijzondere bruiklenen uit binnen- en buitenland. De tentoonstelling bevat werk van onder anderen Rembrandt, Pieter Saenredam, Jan van der Heyden, Jacob van Ruisdael, Jan van Kessel en Jan Beerstraten.

Een stad in beeld
Amsterdam veranderde in de 17de eeuw in hoog tempo. De grachtengordel werd aangelegd, de haven groeide en aan de Dam verrees een monumentaal nieuw stadhuis. De stad werd een geliefd onderwerp voor kunstenaars en was, na Rome, de meest verbeelde stad van Europa. Schilderijen, tekeningen en prenten vonden hun weg naar verzamelaars binnen en buiten de stad en droegen bij aan het beeld van Amsterdam als een welvarende, bedrijvige en moderne metropool. Het stadsgezicht ontwikkelde zich in deze periode tot een genre waarin documentatie en beeldvorming naast elkaar bestonden. Kunstenaars legden herkenbare plekken vast, maar bepaalden met standpunt, compositie en perspectief ook hoe de stad in beeld kwam. Soms werden onderdelen benadrukt, vereenvoudigd of aangepast om het gewenste beeld van de stad over te brengen. Juist in de details worden zulke keuzes zichtbaar. Een aantal werken uit de tentoonstelling laat zien hoeveel er achter een stadsgezicht kan schuilgaan.

Een Dam om indruk mee te maken

In Jan van Kessels *De Dam gezien naar het westen* uit 1668 komen twee kanten van Amsterdam samen. Het nieuwe stadhuis – het huidige Paleis op de Dam – staat als enige gebouw royaal in het zonlicht. De gevels van Bentheimer zandsteen steken af tegen de donkere wolkenlucht.
Aan de voet van het monumentale gebouw draait het gewone Amsterdam op volle toeren. Goederen worden naar de Waag gebracht om te worden gewogen en gekeurd, langs het plein staan verkoopstalletjes en aan het Damrak wordt vis aangevoerd en verhandeld. Van Kessel legt ook dat leven tot in kleine details vast. Zo zijn belangrijke klanten van de vishandelaren de zogenoemde viswijven. Zij bemachtigen partijen vis door 'mijn!' te roepen en verkopen die vervolgens vanuit hun banken door aan Amsterdammers. Ook poorters mogen meebieden, maar alleen voor kleinschalig gebruik. En zelfs het lossen is geregeld: ventjagers krijgen bij aankomst op het Damrak een nummer dat bepaalt in welke volgorde zij hun vis bij de Dam mogen lossen. Zo staat boven alles het imposante nieuwe stadhuis, terwijl er beneden wordt gesjouwd, gekeurd, gekocht en verkocht. Van Kessel toont niet alleen het Amsterdam dat indruk moest maken, maar ook het dagelijkse leven dat zich er pal voor afspeelde.

Jan van Kessel (1641-1680)
De Dam gezien naar het westen, 1668
De Nederlandsche Bank

De Montelbaanstoren, steeds anders

De Montelbaanstoren, gebouwd rond 1516 als onderdeel van de stadsverdediging, groeit in de 17de eeuw uit tot een geliefd onderwerp voor kunstenaars. Na de toevoeging van een sierlijke houten spits met uurwerk in 1606 wordt de toren een herkenbaar onderdeel van het Amsterdamse stadsbeeld. Verschillende kunstenaars leggen hem vast, ieder met een eigen blik. Wenceslaus Hollar tekent de toren rond 1634 tijdens zijn reis door de Republiek. Hij brengt het bouwwerk nauwkeurig en monumentaal in beeld, met veel aandacht voor de architectuur. Jan van Goyen kiest in 1651 juist voor het landschap. Hij laat twee bruggen weg en geeft zo meer ruimte aan het water. Voor de landschapsschilder was de stad een relatief ongewoon onderwerp. Zo'n dertig jaar later gebruikt Abraham Storck de Montelbaanstoren als decor voor een heel ander verhaal: de inscheping van VOC-troepen vanaf de Oudeschans. De toren staat hier midden in de bedrijvigheid van de haven, tussen schepen, matrozen en soldaten. Ook Rembrandt keek naar de toren. Hij woonde vlakbij en tekende de Montelbaanstoren zonder de opvallende spits die er op dat moment al tientallen jaren stond. Waarom hij die wegliet, weten we niet. Mogelijk wilde hij het oorspronkelijke karakter van de oude verdedigingstoren benadrukken. Ook het papier vertelt iets over zijn werkwijze: Rembrandt begon waarschijnlijk met de toren als vrijstaand onderwerp en breidde het blad later aan drie zijden uit. In de extra ruimte tekende hij onder meer een schip en meer van de omgeving. Zijn stadsgezicht groeide tijdens het maken letterlijk met zijn blik mee. De verschillende voorstellingen van de Montelbaanstoren laten zo zien hoe kunstenaars ieder hun eigen keuzes maakten in wat zij van de stad lieten zien.

Wenceslaus Hollar (1607-1677)
De Montelbaanstoren, 1634
Stadsarchief Amsterdam

Jan van Goyen (1596-1656)
De Montelbaanstoren en de Oudeschans, gezien naar de Zuiderkerkstoren, 1651
Rijksmuseum Amsterdam

Abraham Storck (1635-1710*)*
De inscheping van VOC-troepen bij de Montelbaanstoren, ca. 1680
Amsterdam Museum

Rembrandt van Rijn (1606 - 1669)
Montelbaanstoren, ca. 1650 –1655
Rembrandthuis

Van schildersoog tot filter

Stadsgezichten waren in de 17de eeuw niet alleen kunstwerken, ze dienden ook als vroege vorm van citymarketing. In deze periode werd mede de basis gelegd voor het beeld van Amsterdam dat nog altijd in het collectieve geheugen voortleeft. Wie nu de stad bezoekt en vastlegt, bouwt – bewust of onbewust, voort op een lange traditie van beeldvorming. Met de komst van sociale media, filters en AI worden beelden sneller en op veel grotere schaal gemaakt, aangepast en verspreid. In een tijd waarin deze beelden mede bepalen hoe we steden zien, biedt *Meesterwerk Amsterdam* een reflectie op de kracht van beeldvorming, toen en nu.

Meer te ontdekken

Tentoonstellingsteksten van *Meesterwerk Amsterdam* zijn in het Nederlands en het Engels; hetzelfde geldt voor de audiotour. Bij de tentoonstelling verschijnt een rijk geïllustreerde publicatie in beide talen. Rondom de tentoonstelling organiseren het Amsterdam Museum en Stadsarchief Amsterdam een uitgebreid publieksprogramma met onder meer rondleidingen, workshops, *De conservator vertelt*, een prikkelvriendelijke rondleiding en een speciaal aanbod voor kinderen. In november kom je *Meesterwerk Amsterdam* ook tijdelijk in de stad tegen… *Zie jij wat zij zagen?* Voorbijgangers worden op vijftien locaties in de stad uitgenodigd om opnieuw te kijken naar plekken die eeuwen geleden door kunstenaars zijn vastgelegd.

Over Stadsarchief Amsterdam

Het Stadsarchief Amsterdam beheert de rijke geschiedenis van de stad en maakt deze toegankelijk voor een breed publiek. Met tentoonstellingen, educatieve programma's en publieksactiviteiten verbindt het archief het verleden met het heden. *De tentoonstelling wordt mede mogelijk gemaakt door Stichting Vrienden van het Stadsarchief, Turing Foundation, Zadelhoff Cultuur Fonds, P.W. Janssen's Friesche Stichting, Nut Amsterdam.*

Over het Amsterdam Museum

Het Amsterdam Museum nodigt als officieel stadsmuseum bewoners en bezoekers van Amsterdam uit om mede-eigenaar te worden van onze stad – een metropool in het klein. Dat doet het museum door te verzamelen, te presenteren en te programmeren. Door de stad te vieren, maar ook door de mindere kanten bespreekbaar te maken en te onderzoeken wat beter kan. De hoofdlocatie van het Amsterdam Museum is momenteel gesloten in verband met renovatie. Het museum programmeert op verschillende plekken in de stad. *Het Amsterdam Museum wordt structureel ondersteund door gemeente Amsterdam en VriendenLoterij.*

Hendrick Cornelisz Vroom (1566 - 1640)
Gezicht op Amsterdam vanuit het oosten, ca. 1605
Amsterdam Museum

UITNODIGING PERSPREVIEW
Ontdek *Meesterwerk Amsterdam* vóór de opening
Wat valt pas op wanneer je een stadsgezicht écht van dichtbij bekijkt? Welke verhalen achter de werken zijn nauwelijks of niet bekend? En welke verrassende details kwamen tijdens het onderzoek voor de tentoonstelling naar boven? Tijdens de preview nemen de conservatoren en makers pers mee langs een selectie van sleutelwerken en delen zij bijzondere achtergronden, minder bekende verhalen en inzichten uit het onderzoek voor de tentoonstelling.

Wanneer: **Donderdag 5 november** 2026 van **14.00** uur tot **15.30** uur
Waar: Stadsarchief Amsterdam, Vijzelstraat 32

Verzamelen om 14.00 uur bij de informatiebalie in de hal.
Om 14.15 uur start de persrondleiding. Er is gelegenheid voor vragen, interviews, fotografie en filmopnamen. **Aanmelden is verplicht, stuur een mail naar p.pols@amsterdam.nl en m.van.ooijen@amsterdam.nl**

Noot voor de redactie
Voor interviewverzoeken, persvragen kan contact worden opgenomen met Patricia Boersma-Pols via p.pols@amsterdam.nl (Stadsarchief Amsterdam) of Kim Koopman via k.koopman@amsterdammuseum.nl (Amsterdam Museum).

Media met een langere productietijd kunnen vooraf contact opnemen voor interviews, achtergrondinformatie en aanvullend beeldmateriaal. Nog niet openbare informatie kan waar nodig onder embargo beschikbaar worden gesteld. Eerdere persberichten en persbeelden zijn hier te vinden: https://www.amsterdam.nl/stadsarchief/pers/